

core of today's vision of professional consciousness. It was proved that perception may be determined by unperceivable psychic formations. The legacy of D.M. Uznadze's school of psychology allows for their extrapolation to the sphere of professional consciousness. It was ascertained that orientation on the basis of which purposeful activity occurs serves as a goal of conduct. Therefore, professional orientation represents a probability of transition of active professional consciousness as an inner activity to professional activity, conduct and activity of personality. It was emphasized that professional orientations belong to the group of deontic orientations, thus bordering the sphere of moral consciousness. It was proved that professional orientation as a component of professional consciousness studied in this work allows to verify the prediction: regarding performance of professional consciousness's regulatory function using professional orientations; that professional orientation represents a kind of mechanism of turning professional requirements into reality and inner activity of professional's personality into externally-expressed activity; and that personality's professional orientation determines semantic components of professional culture, and therefore, provides an opportunity to touch upon the unstudied aspects of the unconsciously.

Key words: professional orientation, professional consciousness, structural components of professional consciousness, social orientation, internal activity.

Recieved August 26, 2014

Revised September 18, 2014

Accepted October 19, 2014

УДК 159.923:658.8-051

Ю.В. Дроздова
fast777@bigmir.net

Порівняльний аналіз результатів апробації комплексної психологічної програми регуляції самовизначення особистості

Drozдова Y.V. Comparative analysis of approbation results of the comprehensive psychological program on self-determination regulation of the personality / Y.V. Drozdova // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 26. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2014. – P. 174-185.

Ю.В. Дроздова. Порівняльний аналіз результатів апробації комплексної психологічної програми регуляції самовизначення особистості. У статті представлено порівняльний аналіз результатів апробації комплексної психологічної програми регуляції самовизначення майбутніх фахівців торговельного підприємництва. Стосовно розвитку професійного самовизначення у торговельно-підприємницькій сфері діяльності, то у прямій постановці психологічні умови розвитку самовизначення майбутніх фахівців не вивчались, що зумовило актуальність дослідження і необхідність розробки та апробації психологічної програми розвитку. Отже, практична значущість і недостатня розробленість проблеми розвитку професійного самовизначення майбутніх фахівців торговельного підприємництва психологічними засобами зумовили вибір наукового дослідження.

У підсумку, за результатами порівняльного аналізу обох експериментальних і контрольних груп випускників і першокурсників зроблено висновки, за якими визначено загальні закономірності, які полягають у тому, що у другому обстеженні випускників і першокурсників зафіксовано істотні позитивні зміни у порівнянні з фоновими і контрольними даними. З'ясовано, що ці позитивні зміни відбуваються за рахунок суттєвого зниження низького рівня емоційно-вольового компонента, що свідчить про ефективність застосування комплексної психологічної програми регуляції емоційно-вольового компонента самовизначення майбутніх фахівців торговельного підприємництва. Водночас зроблено висновок щодо особливостей результатів порівняльного аналізу контрольних груп, який виявляється тим, що у випускників показник високого рівня емоційно-вольового компонента суттєво перевищує аналогічні дані першокурсників, а низький його рівень майже вдвічі нижчий у першокурсників в першому і другому обстеженнях. Але наявність низького рівня у третини першокурсників і шостої частини випускників свідчить про труднощі самовизначення у першокурсників і випускників, що є показанням до застосування психологічної програми розвитку самовизначення в процесі професійного навчання.

Ключові слова: апробація, психологічна програма, розвиток, самовизначення, першокурсники, випускники, торговельне підприємство.

Ю.В. Дроздова. Сравнительный анализ результатов апробации комплексной психологической программы регуляции самоопределения личности. В статье представлены сравнительный анализ результатов апробации комплексной психологической программы регуляции самоопределение будущих специалистов торгового предпринимательства. Что касается развития профессионального самоопределения в торгово-предпринимательской сфере деятельности, то в прямой постановке психологические условия развития самоопределения будущих специалистов не изучались, что обусловило актуальность исследования и необходимость разработки и апробации психологической программы. Итак, практическая значимость и недостаточная разработанность проблемы

розвиття професійного самоопределення будущих специалистов торгового підприємництва психологічними засадами обумовили вибір наукового дослідження.

В итоге, по результатам сравнительного анализа обеих экспериментальных и контрольных групп выпускников и первокурсников сделаны выводы, по которым определены общие закономерности, которые заключаются в том, что во втором обследовании выпускников и первокурсников зафиксировано существенные положительные изменения по сравнению с фоновыми и контрольными данными. Выяснено, что эти позитивные изменения происходят за счет существенного снижения низкого уровня эмоционально-волевого компонента свидетельствует об эффективности применения комплексной психологической программы регуляции эмоционально-волевого компонента самоопределения будущих специалистов торгового підприємництва. Одночасно зроблено висновок про особливості результатів порівняльного аналізу контрольних груп, який виявляється тим, що у випускників показателю високого рівня емоційно-вольового компонента суттєво перевищує аналогічні дані первокурсників, а низкий його рівень майже вдвічі нижче у первокурсників в першому і другому дослідженні. Але наявність низкого рівня в третій первокурсників і шостій частині випускників свідчить про труднощі самоопределення відповідно в первокурсників і випускників, являється показанням к застосуванню психологічної програми розвитку самоопределення в процесі професійного навчання.

Ключевые слова: апробация, психологическая программа, развитие, самоопределение, первокурсники, выпускники, торговое підприємництво.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку і реформування життєдіяльності нашого суспільства об'єктивно постає необхідність докорінних змін традиційної системи професіогенезу в напрямку розвитку компонентів професійного самовизначення особистості з урахуванням внутрішніх механізмів її саморозвитку.

Невірний і випадковий вибір професії призводить у майбутньому до небажаних наслідків: низької продуктивності праці; помилок і браку в роботі; незадоволення і пригніченого стану людини (психічні розлади); економічних втрат на переучування та перекваліфікацію. Натомість правильний і своєчасний вибір професії у подальшому в 2-2,5 рази зменшує плінність кадрів; на 10-15% підвищує продуктивність праці; в 1,5-2 рази знижує вартість підготовки кадрів [3, 4, 7, 10, 12].

Дослідження виконано в межах комплексних науково-дослідницьких тем Київського національного торговельно-економічного університету на 2014-2016 роки: «Психологічні осо-

бливості самовизначення особистості в торговельній сфері» та «Психологічне забезпечення професійної діяльності працівників підприємств».

Аналіз останніх досліджень. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що проблема самовизначення особистості досить глибоко представлена у роботах багатьох закордонних авторів, які присвятили свої дослідження теоретико-методологічним проблемам цього процесу [10, 12]. Ідеї особистісного зростання в напрямку самовизначення особистості знайшли широке відображення в роботах російських вчених [1, 2, 6]. Вагомий внесок в Україні в теоретичні і практичні проблеми професійного розвитку особистості внесли такі вчені: Г.С. Костюк, С.Д. Максименко, Є.А. Мілерян, Л.М. Карамушка, В.В. Клименко, М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк, С.М. Миронець, В.І. Осьодло, М.В. Савчин, Л.Ф. Вербицька [3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13].

У вітчизняній і зарубіжній психології досліджувалися лише окремі аспекти професійного самовизначення особистості, а у прямій постановці щодо з'ясування особливостей професійного самовизначення у сфері торговельного підприємництва таких робіт не виявлено. Існує певна термінологічна невизначеність цього поняття. Майже відсутні теоретичні та практичні розробки проблеми професійного самовизначення під час навчання молоді у вищих навчальних закладах освіти. Тому, дослідження індивідуально-психологічного простору особистості, розвитку її суб'єктивної активності надасть феномену професійного самовизначення єдиного стрижневого смислу та дозволить позитивно впливати на цей процес.

Особливого значення ця проблема набуває з огляду аналізу підприємницької діяльності в Україні, що свідчить про незадовільний стан в у підприємстві, адже рентабельність підприємницької діяльності у цілому за останні 5 років становить 0,6% до 4,4 %, а у третини – вона збиткова [12].

Отже, це вказує не тільки на виняткову роль підприємницької діяльності в розвитку країни, а й про актуальність вивчення психологічних проблем професійної підготовки та становлення майбутніх фахівців торговельного підприємництва.

Мета статті полягає у визначенні ефективності апробації комплексної психологічної програми регуляції самовизначення майбутніх фахівців торговельного підприємництва (ТПП).

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування ефективності комплексної психологічної програми регуляції самовизначення майбутніх фахівців ТПП проведено експериментальне

дослідження. У ньому взяли участь 68 випускників і 84 першокурсники, з яких створено по дві групи. Одна група в кількості 24 випускників була контрольною, а інша із 44 осіб була експериментальною. Обидві групи обстежували двічі, виявляючи фонові показники (відповідно Кв – 1 і Ев -1) та в другому обстеженні фіксували зміни, які відбулися в експериментальній групі після впливу комплексної психокорекційної програми (Ев -2) та у контрольній (Кв -2). Серед першокурсників у контрольну групу ввійшли 38 студентів (Кп -1 і Кп -2) і 46 – в експериментальну (Еп -1 і Еп -2).

Порівняльний аналіз ефективності психокорекційних методів здійснювався за результатами, отриманими до і після формуючого експерименту в експериментальній та контрольній групах, а також у порівнянні безпосередньо з показниками відповідної контрольної групи.

Співставлення узагальнених показників структури компонентів самовизначення (F-1 – мотиваційного; F-2 – професійного спрямування; F-3 – індивідуально-психологічного; F-4 – емоційно-вольового) до і після експериментальних і контрольних даних дозволило виявити наявність статистично значущих відмінностей.

Аналіз рівня розвитку мотиваційного компонента самовизначення випускників показує статистично значущі зміни ($p < 0,05 - 0,01$), які відбулись у групі випускників після застосування комплексної психологічної програми.

Про ефективність впливу психокорекційної програми в експериментальній групі (Ев2) свідчить те, що істотно зменшилася кількість випускників із середнім рівнем розвитку мотиваційного компонента самовизначення (на 18,3%), порівняно з фоновими даними і на 12%, порівняно з контрольною групою (Кв2). Стосовно результатів першого і другого обстеження випускників контрольної групи (Кв1 і Кв2), з'ясовано, що в другому обстеженні випускників контрольної групи з'явилася незначна кількість осіб із низьким рівнем мотиваційного компонента (3,5%), а також неістотно зменшилась кількість обстежуваних з середнім рівнем розвитку мотиваційного компонента (на 6,9% та збільшилася на 3,4% з високим рівнем розвитку мотиваційного компонента самовизначення. За статистичними критеріями ця різниця виявилась статистично незначною та може бути доказом і показником того, що з цією категорією випускників необхідно проводити психологічну роботу. Отже, суттєво значимі позитивні зміни у випускників експериментальної групи, як у порівнян-

ні з фоновими даними, так і з результатами контрольної групи обстежуваних свідчить про ефективність впливу комплексної психологічної програми. Водночас результати контрольної групи випускників вказують на необхідність безперервної психологічної допомоги щодо позитивного розвитку мотиваційного компонента самовизначення випускників. Порівняльний аналіз ефективності застосування комплексної психокорекційної програми самовизначення у першокурсників має свої особливості.

Отже, загальні закономірності ефективності позитивного впливу формування мотиваційного компонента в експериментальній групі випускників і першокурсників полягають у зростанні позитивних індивідуального та соціального значимих мотивів і групи безпосередніх мотивів торговельно-підприємницької діяльності (ТПД). Для контрольних груп загальним є те, що фонові показники відповідних груп практично однакові. Особливості полягають у тому, що в Ев1 і Ев2 не відмічено низького рівня показників. У той же час у першокурсників Еп1 і Еп2 та Кп1 і Кп2 спостерігається низький рівень мотиваційного компонента. Наявність у третини першокурсників контрольної групи, а також більше 20% низького рівня мотиваційного компонента вказує на необхідність психологічної допомоги першокурсникам.

Аналіз показників рівня розвитку професійних здібностей до ТПД в експериментальній групі випускників свідчить про те, що в результаті апробації психологічної програми самовизначення суттєво підвищився показник високого рівня розвитку компонента професійних здібностей як у порівнянні з фоновими даними (перше обстеження на 14%), так і у порівнянні з контрольною групою випускників (на 10,5%, при $p < 0,05$) при суттєво нижчих показниках кількості осіб із низьким рівнем вираженості цього показника, порівняно з фоновими даними першого обстеження і другого цієї ж експериментальної групи з 10% до 2,1%, також у порівнянні другого обстеження експериментальної групи (2,1%) і другого обстеження контрольної групи (9,7%). Для випускників контрольної групи притаманно те, що високий і середній рівні несуттєво, але збільшилися з 65,1% до 69,3%, за рахунок респондентів із середнім рівнем. У другому обстеженні показник знизився на 3,7% і практично не знизився у співставленні з низьким рівнем ($Кв1 = 10,2%$ і $Кв2 = 9,7%$).

У результаті психологічної допомоги (Ев2) кількість випускників з високим рівнем розвитку компонента професійного спрямування істотно зросла за рахунок зниження середнього та

особливо низького рівня. При цьому, у контрольній групі випускників у другому обстеженні, порівнянні з першим істотних змін не виявлено. Отримані результати свідчать про ефективність апробації комплексної психологічної програми самовизначення, що виявилось в істотному зростанні кількості респондентів з високим рівнем розвитку компонента професіоналізму в структурі самовизначення майбутніх працівників ТПП, а також істотне зниження з низьким його рівнем. У контрольній групі не зафіксовано істотних змін між показниками першого і другого обстежень, а наявність у третій частини випускників контрольної групи низького і середнього рівнів розвитку компонента професійного спрямування свідчить про необхідність психологічної допомоги випускникам цієї групи.

Отже, загальні закономірності порівняльного аналізу результатів обох експериментальних груп полягають в істотному зростанні високого рівня компонента професійного спрямування самовизначення відбувається за рахунок низького його рівня і щодо майбутнього розвитку потенційно психологічна робота має проводитись з особами середнього рівня професійного компонента. Для контрольних груп спільним є те, що в обох випадках суттєво не змінюються показники усіх рівнів, що теж підтверджує необхідність використання психологічної програми для оптимізації професійного компонента самовизначення майбутніх фахівців ТПП.

Порівняльний аналіз розвитку індивідуально-психологічного компонента в структурі самовизначення майбутніх фахівців ТПП показав ефективність застосування комплексної психологічної програми стосовно індивідуально-психологічного компонента в обстежуваних обох груп. Так, у випускників спостерігається істотне зростання високого рівня індивідуально-психологічного компонента експериментальної групи на 24,9% за рахунок зниження низького та середнього рівнів ($p < 0,05 - 0,01$). Аналогічне зростання спостерігається у порівнянні з результатами контрольної групи випускників (відмічається з 65,1% до 81% в експериментальній групі і з 64,5% до 66,8%), що свідчить про ефективність застосування психологічної програми в експериментальній групі випускників. Співставлення показників індивідуально-психологічного компонента експериментальної групи першокурсників показує, що високий його рівень у першому обстеженні (42,9%) зріс до 69,4% у другому, середній і низький, порівняно з фоновими показниками, відповідно знизився на 12,4% і 14,7% (при $p < 0,05$), що свідчить про

ефективність психокорекційної роботи з першокурсниками. Цей факт підтверджується і порівнянням результатів другого обстеження експериментальної групи і контрольної групи, де визначено, що високий результат в Еп2 на 25,2% перевищує результат в Кп2; середній в Еп2 на 15,7% нижчий, ніж в Кп2 і низький Еп2 на 10% нижчий в Кп2.

Отже, порівняльний аналіз результатів експериментальних і контрольних груп випускників і першокурсників дає можливість визначити закономірності щодо розвитку індивідуально-психологічного компонента в структурі самовизначення майбутніх фахівців ТПП. В обох експериментальних групах високий рівень розвитку індивідуально-психологічного компонента визначається істотним впливом психологічної програми на осіб з низьким і середнім рівнем його розвитку. При цьому, відмінність полягає у якісних та особливо кількісних показниках, які у групі Ев2 зафіксовано на високому рівні 81%, а у групі Еп2 на рівні 69,4%. Водночас, в Ев2 з середнім і низьким рівнем спостерігаються відповідно 16,1% і 2,9%, тобто п'ята частина обстежуваних випускників, а у групі Еп2 з середнім рівнем – 19,9 і низьким 10,7%, тобто третина першокурсників, що свідчить про високий рівень ефективності комплексної психологічної програми в експериментальній групі випускників і дещо нижчий рівень у першокурсників експериментальної групи, що підтверджує загальну тезу щодо необхідності пролонгованого і безперервного психологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх фахівців ТПП.

За результатами наступного порівняльного аналізу першого та другого обстежень експериментальних і контрольних груп випускників і першокурсників здійснено співставлення за емоційно-вольовим компонентом у структурі самовизначення як майбутніх фахівців ТПП. З аналізу даних експериментальної групи випускників встановлено, що показник емоційно-вольового компонента самовизначення у майбутніх фахівців під впливом комплексної психологічної програми високий рівень змістився з 31,7% до 51,2 (на 20,5%, при $p < 0,05$), а її низький рівень знизився вдвічі (17,2% до 8,2%) і середній знизився з 51,1% до 40,6% ($p < 0,05$). Водночас спостерігаються суттєві відмінності осіб високого рівня між даними Ев2 (51,2%) і Кв2 (31,3%), а також середнього рівня показників емоційно-вольової сфери обстежуваних між групами Ев2 (40,6%) і Кв2 (54,0%), що у сукупності вказує на ефективність корекції емоційно-вольового компонента у самовизначенні випускни-

ків як майбутніх фахівців ТПП. Водночас, наявність 68,7% обстежуваних відповідно з середнім (54%) і низьким рівнями емоційно-вольового компонента (14,7%) у контрольній групі випускників свідчить про необхідність цілеспрямованої роботи щодо зміни емоційно-вольового компонента студентів. Порівняльний аналіз аналогічних показників емоційно-вольового компонента самовизначення в експериментальній групі першокурсників свідчить, що високий і середній рівні емоційно-вольового компонента збільшився у 20% випускників та низький рівень зафіксовано у 2,7 разів менше (з 32,3% до 12,1%), порівняно з фоновими показниками, що свідчить про ефективність комплексної програми психологічної корекції самовизначення у першокурсників стосовно розвитку емоційно-вольового компонента самовизначення.

Висновки. Отже, істотно вищі показники емоційно-вольового компонента самовизначення майбутніх фахівців ТПП – першокурсників експериментальної групи виявлено у другому обстеженні, порівняно з фоновим показником високого і середнього рівнів першого обстеження та у співставленні з другим обстеженням контрольної групи, а також істотне зниження низького рівня показника емоційно-вольового компонента в експериментальній групі в другому обстеженні у сукупності свідчать про суттєвий позитивний результат застосування комплексної психологічної програми компоненту самовизначення в обстежуваних першокурсників.

За результатами порівняльного аналізу обох експериментальних і контрольних груп випускників і першокурсників визначено загальні закономірності, які полягають у тому, що в другому обстеженні випускників і першокурсників зафіксовано істотні позитивні зміни, порівняно з фоновими і контрольними даними. Окрім того, ці позитивні зміни відбуваються за рахунок суттєвого зниження низького рівня емоційно-вольового компонента, що свідчить про ефективність застосування комплексної психологічної програми регуляції емоційно-вольового компонента самовизначення майбутніх фахівців ТПП. Особливість порівняльного аналізу контрольних груп виявляється в тому, що у випускників показник високого рівня емоційно-вольового компонента суттєво перевищує аналогічні дані першокурсників, а низький його рівень майже вдвічі нижчий у першокурсників в першому і другому обстеженнях, але наявність низького рівня у третини першокурсників і шостої частини випускників свідчить про труднощі адаптаційного входжен-

ня і труднощі процесу адаптації відповідно у першокурсників і випускників, що є показанням до надання психологічної допомоги студентам у процесі професійної підготовки з метою стабілізації емоційно-вольової сфери і підвищення стійкості обстежуваних до стресу.

Перспектива подальшого дослідження полягає у з'ясуванні інтегральних оцінок самовизначення майбутніх фахівців торговельного підприємництва за його структурними компонентами та визначенні індивідуальних підходів за інтенсивністю і насиченістю психологічних засобів щодо розвитку професійного самовизначення в професіогенезі особистості.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания / Б.Г. Ананьев. – М. : Наука, 1997. – 380 с.
2. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности / В. А. Бодров. – М., ПЕРСЭ, 2001. – 511 с.
3. Карамушка Л.М. Психология подготовки будущих менеджеров до управління змінами в організації : монографія / Л.М. Карамушка, М.В. Москальов. – К. – Львів : Сполом, 2011. – 216 с.
4. Карамушка Л.М. Мотивація підприємницької діяльності : монографія / Л.М. Карамушка, Н.Ю. Худякова. – К. – Львів : Сполом, 2011. – 208 с.
5. Клименко В.В. Психофізіологічні механізми праксису людини: монографія / В.В. Клименко. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 640 с.
6. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
7. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності: Підручник для студентів вищ. навч. закладів / М.С. Корольчук. – К. : Ельга; Ніка-Центр, 2012. – 400 с.
8. Крайнюк В.М. Психология стрессостойкости / В.М. Крайнюк. – К. : Ніка-центр, 2009. – 406 с.
9. Максименко С. Д. Метод дослідження особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – №7. – С. 1–8.
10. Максименко С.Д. Про предмет економічної психології та її місце в системі підготовки фахівців в Україні / С.Д. Максименко, Л.М. Карамушка, О.В. Креденцер // Актуальні проблеми психології. Том 1: Економічна психологія. Організаційна психологія. Соціальна психологія : зб. наукових праць

Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименко, Л.М. Карамушка. – К. : Міленіум, 2003. – Вип. 11. – С. 3-9.

11. Миронець С.М. Негативні психічні стани рятувальників в умови виникнення надзвичайних ситуацій : монографія / С.М. Миронець, О.В. Тімченко. – Київ: «Видавництво» «Август Трейд» 2007. – 168 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Anan'ev B.G. O problemah sovremennogo chelovekoznanija / B.G. Anan'ev. – М. : Nauka, 1997. – 380 s.
2. Bodrov V.A. Psihologija professional'noj prigodnosti / V. A. Bodrov. – М., PERSJe, 2001. – 511 s.
3. Karamushka L.M. Psihologija pidgotovky majbutnih menedzheriv do upravlinnja zminamy v organizacii' : mogografija / L.M. Karamushka, M.V. Moskal'ov. – К. – L'viv : Spolom, 2011. – 216 s.
4. Karamushka L.M. Motyvacija pidpryjemnyc'koi' dijal'nosti : monografija / L.M. Karamushka, N.Ju. Hudjakova. – К. – L'viv : Spolom, 2011. – 208 s.
5. Klymenko V.V. Psihofiziologichni mehanizmy praksysu ljudyny. Monografija / V.V. Klymenko. – К. : Vydavnychyj Dim «Slovo», 2013. – 640 s.
6. Klimov E. A. Psihologija professional'nogo samoopredelenija / E. A. Klimov. – Rostov-na-Donu: Feniks, 1996. – 512 s.
7. Korol'chuk M.S. Psihofiziologija dijal'nosti: Pidruchnyk dlja studentiv vyshh. navch. zakladiv / M.S. Korol'chuk. – К. : El'ga ; Nika-Centr, 2012. – 400 s.
8. Krajnjuk V.M. Psihologija stresostijkosti / V.M. Krajnjuk. – К. : Nika-centr, 2009. – 406 s.
9. Maksymenko S. D. Metod doslidzhennja osobystosti / S. D. Maksymenko // Praktychna psihologija ta social'na robota. – 2004. – №7. – S. 1–8.
10. Maksymenko S.D. Pro predmet ekonomichnoi' psihologii' ta i'i' misce v systemi pidgotovky fahivciv v Ukrai'ni / S.D. Maksymenko, L.M. Karamushka, O.V. Kredencer // Aktual'ni problemy psihologii'. Tom 1: Ekonomichna psihologija. Organizacijna psihologija. Social'na psihologija : zb. naukovyh prac' Instytutu psihologii' im. G.S. Kostjuka APN Ukrai'ny / za red. S.D. Maksymenko, L.M. Karamushka. – К. : Milenium, 2003. – Vyp. 11. – S. 3-9.

11. Myronec' S.M. Negatyvni psyhichni stany rjatuval'nykiv v umovy vynyknennja nadzvyčajnyh sytuacij : monografija / S.M. Myronec', O.V. Timchenko. Kyi'v: «Vydavnyctvo» «Avgust Trejd», 2007. – 168 s.

Y.V. Drozdova. Comparative analysis of approbation results of the comprehensive psychological program on self-determination regulation of the personality. The article presents the comparative analysis of approbation results of the comprehensive psychological program on self-determination regulation of future trade business experts. In reference to the development of professional self-determination in a commercial and entrepreneurial business, in direct regulation psychological conditions of the development of future specialists' self-determination were not studied that caused the relevance of research and necessity of development and approbation of the psychological program. So, the practical importance and an insufficient readiness of the problem on the professional self-determination development of future experts in trade business by psychological means caused a choice of scientific research.

On the results of the comparative analysis of both experimental and control groups of graduates and first-year students we got the general regularities that in the second inspection of graduates and first-year students essential positive changes in comparison with background and control data have been recorded. It is found out that these positive changes happen due to essential decrease in low level of an emotional and strong-willed component that testifies to efficiency of application of the comprehensive psychological program of regulation of an emotional and strong-willed component of future experts' self-determination in trade business. At the same time, the conclusion is drawn on features of results of the comparative analysis of control groups which shows that for graduates the indicator of high level of an emotional and strong-willed component significantly exceeds similar data of first-year students, and its low level is almost twice lower for the first-year students in the first and second inspections. But existence of low level in the third part of the first-year students and the sixth part of graduates testifies about self-determination difficulties respectively in the first-year students and graduates, is the indication to application of the psychological program of self-determination development in the course of professional education.

Key words: approbation, psychological program, development, self-determination, first-year students, graduates, trade business.

Recieved August 26, 2014

Revised September 18, 2014

Accepted October 19, 2014